

Um H. C. Andersen og Johanne L. Heiberg:

Tey høvdu eitt felags - lívslygnina

— Soleiðis tekur Per Olov Enquist, rithøvundi til sjónleikin «Frá regnormenes liv» til, tá vit eftir framförluna á Ströndum hittast í ferðalagnum, sum hetta kvöldið fór aftur til Havnar

Per Olov Enquist er ættadur úr Hjøggbole. — tað er 1000 km. norðanfyrir Stockholm, og sum hann sjálvur tekur til, so er Torshavn ein stórbýur í mun til barnaumbhvorið hansara í litla bondasamfelagnum.

Er tað ikki torført at skriva um danska samfelagið og fyrbrigdi, tá tu sjálvur ert svií?

— Eg havi skrivað um onnur samfeløg eisini gjøgnum árin, so hetta er naturligt fyr meg.

Tá eg so at siga — beinleiðis eri inngiftur í danska sjónleikarheimin, var tað enn ein møguleiki, at gera álvara av at skriva um so kend mentafólk í síni tíð, sum H. C. Andersen og hjúnini Heiberg. (Enquist er giftur við Lónu Bastholm, sum er stjóri fyr sjónleikardeildini á Kongaliga Leikhúsinum).

— Eg hevði í fleiri ár frammanundan granskað endurminningar og onnur skjöl eftir H. C. Andersen og Heiberg hjúnini, og tá eg nú fekk møguleika at granska bókasavnið á tí Kongaliga og bókur sum kona min eigur, so var tað eg gjörði av at skriva leikin.

Í leikinum letur Per Olov Enquist kenda hjúnini Heiberg og H. C. Andersen hittast eitt kvöld og eina nátt í 1856.

Um hetta mundið skrivur henda sjónleikarkvinnan tað sum seinni verður útgivið sum endurminningar, meðan maður hennara ið hevur havt stóran leiklut innan mentanarviðurskipti í Danmark, so smátt er troðkaður út av tí kongaliga leikhúsinum, har hann hevur verið stjóri í mong ár.

A pallinum er eisini ein gomul kvinna í koyristoli, (tann skalluta), sum er í barndómi, men sum kortini letur hoyra frá sær í einstøkum orðum av og á.

Tað sum «tann skalluta» sigur, hevur ávirkan á Fru Heiberg og H. C. Ander-

sen og beinir samrøðu teirra inn á ymisk fyrbrigdi í lívi teirra. Tað er greitt, at «tann skalluta» er imyndin fyri høvudsleikarar á einhvønn hátt.

— Hvønn leiklut hevur tann skalluta í grundini?

— Hon er fyri sovitt alfa og omega, ella rættari sagt, hon er upprunin hjá H. C. Andersen og Johanne Heiberg. Tey komu bæði frá lægstu stættini í samfelagnum. Tey høvdu bæði striðið fyri at sleppa burturúr fátækradømi og at skaffa sær virðing fyri teimum meira mentu í samtiðini. «Tann skalluta» er imyndin fyri uppruna teirra — barnárin.

Í leikinum verður H. C. Andersen gjörður til ein láturligan persón, sum sýnist at verða kvinnuligur og fravikjari á ymsan hátt! Hvi?

— H. C. Andersen var ein serlingur á mangan hátt, og tað hava verið ræddir frammi sum halda, at hann var homosexuellur, men tað haldi eg ikki er prógvað.

H. C. Andersen var í síni medferð ógvuliga uppstikin av sær sjálvum. Hann var bangin av sær og hetta gjörði, at hann í medferð sýntist lógin.

Hann var merktur av barnadegunum, har hann var uppvaksin í umhvori við skókjum og ólevnað í gerandisdegnum, eins og nógv sinnissjúka var í nærmastu familju hansara. Hetta gjörði at hann kendi seg hótan.

M. a. hevði hann altíð eitt skriv liggjandi á nattborðinum, har hann upplýsti, at hann var skinn-deyður. Hann var bangin fyri at verða livandi jarðadur. Eisini hevði hann altíð eitt reip liggjandi við song sína, tá hann ferðaðist og buði á gistingarhúsi. Hann var bangin fyri at verða innibrennur.

— Hóast hesi fyrbrigdi, so fekkst tú kortini varhugan av, at hann ásannaði veruleikan og

var framsýggin, eitt nú í leikpartinum, har hann tosar um «arkivkritikaran».

Við hesum orðum tekur hann í grundini støðið undan hr. Heiberg, sum júst er vígaður og funnin ov lættur, at hava við ovasta starvið innan mentanarheimin í samtið síni, at gera.

Hetta visur skiliga, at H. C. Andersen ikki var so barnsligur og óvitandi um sína samtið, sum fólk vilja gera hann til. — Eisini at yrkjarin veit, hvussu meint hann rakar hr. Heiberg, tá hann tosar um hetta.

Eg haldi eisini, at H. C. Andersen við hesum vil fáa sær uppreisn, og við vilja háar tann persónin, sum hevur vist aftur royndir yrkjarans at sleppa inn á leikhúsið við sínum leikum.

— — —

Tað mest spennandi í leikinum er, at Per Olov Enquist á henda hátt setur tveir tyðandi persónar í samtið teirra upp móti hvørjum øðrum á pallinum. Tað er H. C. Andersen og Johanne Heiberg. Tey hava sum upplivingar aftanfyr seg í barndómi teirra, — ein eydnuleysan barndóm og innlit í viðurskiptum millum menniskju á serliga harðrendan hátt.

Tey hava vist skilagóða framgongd í royndini at berjast seg upp eftir samfelagsstiganum og hetta hevur givið teimum virðing millum fólk.

Samstundis kennist tað á orðaskiftinum, hvussu nógv tey hava mist burtur persónliga í jagstráni eftir virðing frá medmenniskjunum.

A pallinum eggjar H. C. Andersen tað fram, sum hvørki teirra vilja viðganga, og hann sigur: antin sannleikan ella deyðan. Eins og hevur hann viðgengið fyri sær sjálvum, at nú skal sannleikin fram!

Yvirhøvur verður nýtt

Per Olov Enquist:

Við at granska endurminningar, prógvskjøl og annað tilfar eftir Hjúnini Heiberg og H. C. Andersen, hevur rithøvundin skrivað leikin. Sum fyrirund hevur hann nýtt fyrbrigdið Johanne Heiberg og H. C. Andersen, sum bæði komu frá fátækradømi og livdu í harðrendum barnaumbhvori. Tá vit hitta hesar persónar á pallinum snýr leikurin seg um, hvussu nógv av sínum uppruna tey hava mist í jagstráni eftir virðing frá teimum ráðandi innan mentanarheimin í teirra samtið

óvandamál á pallinum. Hvi tað?

— Hetta er fyri at mynda bakgrundina hjá H. C. Andersen og Johanne Heiberg. Tey hava bæði fjalt barnadomsupplivingarnar í undirvitskuni, og nú øsa og skelka tey hvønnannan, tí tey nú viðganga, at tey bæði hava avnoktað barndómin og ræðuligu upplivingar teirra.

Blóskemd verður eisini nevnt á pallinum. Hvi?

— Tað hava verið gitingar, sum vilja vera við, at Johanne Heiberg var dóttur Johan Heiberg. Hann verður lagdur undir at hava havt samband við móður Johannu, og at hon er úrslit av hesum sambandi. Viðari hevur verið sagt, at Johan Heiberg giftist við Johanne fyri at geva henni møguleika at sleppa burturúr fátækrumhvörvinum og fyri at geva henni eitt betri liv.

Eru hesar gitingar rættar eftir tíni meting?

— Persónliga haldi eg, at hatta er ein pastandur, sum ikki er grundaður á úrslit av granskning, og eg havi heldur ikki funnið nakað skjal fyri, at hett veruliga hevur verið soleiðis.

— Tað finst hóin av

skjølum um hjúnini Heiberg, men persónliga haldi eg, at tey livdu í einum sonnevndum «hvítum hjúnarlagi», — at tað als einki kynsligt samband var teirra millum. Hugsast kann eisini, at Johanne Heiberg hevur verið jomfrú, tá hon fór í grøvina.

Hvat sipar tú til við heitinum av leikinum?

— Leikurin byrjar tá Johanne Heiberg situr og skrivar. Hon hevur júst skrivað um reyðmaðkar. Tað vita vit, tá maður hennara kemur innar og ger viðmerking, at hon hevur stavað orðið skeivt.

Tá leikurin er av hava Johanne Heiberg og H. C. Andersen gjøgnumlivað liv teirra hesar báðar timarnar. Um hetta mundið í leikinum: hava tey ásannað lívslygnina, tí tey bæði, fyri at sleppa sær fram í samfelagnum, hava avnoktað uppruna teirra.

Hetta er kensluliga myndað í leikinum, tá Johanne Heiberg og H. C. Andersen umfevnast.

Seinast lesur Johanne Heiberg upp fyri manni sínum og H. C. Andersen, — og hetta petti er tikið beinleiðis úr endurminningum hjá kenda sjónleikarkvinnuni, um reyð-

makkin, sum hon hjálpti fram í ljósið og vaskaði reinan, tá hon var barn.

Tá hon skrivar hetta í byrjanini, skilir hon ikki nakað serligt við hesum, men tá hendingarnar eru farnar fram á pallinum, ásanar hon, hvat tað hevur havt at týða.

— Persónliga skilji eg tað soleiðis, at reyðmakkurinn var upprunin — røturnar. Tað at hjálpa honum úr moldini er bardagin fyri at koma sær úr fátækradømi og vinna framgongd í samfelagnum, og síðan at reinska reyðmaðkin sum ynski um gloymsku og reinleika eftir allar royndir og trupulleikar henni hava verið fyri.

Við øðrum orðum: ynskið at skilja sín egna persónleika, men eisini, at ein ikki kann avnokta ein part í livinum, uttan at missa seg sjálvan burtur.

— Persónliga haldi eg, at Johanne Heiberg og H. C. Andersen at enda í leikinum funnu seg sjálfvan aftur, av tí at tey ásannaðu veruleikan — í tíðini, sum júst gjørdist teirra, sigur Per Olov Enquist at enda.

Dagny Joensen